

Streszczenie

W obliczu tendencji rozwojowych Europy XXI wieku, uwidaczniających się przemianach politycznych, społeczno-kulturowych i demograficznych oraz w intensywnym rozwoju gospodarczym, jednym z ważnych zadań edukacji stało się z jednej strony przygotowanie młodych ludzi do życia w społeczeństwie heterogennym religijnie, kulturowo i językowo, ale dążącym do integracji i unifikacji sposobu życia, z drugiej zaś kształcenie tożsamości narodowej i regionalnej, która w dużej mierze determinuje uczestnictwo w procesie globalizacji.

Zadanie to nabiera szczególnego wymiaru na polsko-niemieckim pograniczu, gdzie głównym celem powstałych w wyniku intensywnej współpracy transgranicznej euroregionów stało się podejmowanie wspólnych działań na rzecz rozwoju regionu i zbliżenia żyjących po obu stronach granicy mieszkańców, a z uwagi na otwarty od maja 2011 roku rynek pracy dwujęzyczność i kompetencje międzykulturowe stanowią się niezbędne czynniki umożliwiające absolwentom wykorzystanie oferowanego przez pogranicze potencjału gospodarczego. Realizacja tego zadania możliwa jest tylko dzięki stworzeniu odpowiednich struktur i opracowaniu strategii współpracy transgranicznej w dziedzinie edukacji między Polską a Niemcami, będących podstawą do stworzenia planów nauczania zawierających wspólne elementy kształcenia międzykulturowego oraz umożliwiających przygotowanie odpowiedniej kadry pedagogicznej i wymianę doświadczeń.

Rozprawa doktorska jest zatem próbą analizy procesów i mechanizmów kształcenia międzykulturowego, a także ich efektywności w odniesieniu do współczesnych wymagań ekonomicznych, kulturowych i społecznych polsko-niemieckich regionów przygranicznych. Do zrealizowania tego celu sformułowane zostało pytanie badawcze: **Na ile polityka oświatowa na dolnośląsko-saksońskim pograniczu jest wynikiem szerszej strategii kształcenia i wychowania międzykulturowego ukierunkowanego na kraj sąsiedni?** Pytanie to, a także podporządkowane mu pytania szczegółowe ukierunkowały analizę dokumentów zawierających wytyczne w zakresie treści i celów kształcenia (polskie podstawy programowe oraz saksońskie plany nauczania) oraz badania ankietowe przeprowadzone wśród uczniów, nauczycieli i przedstawicieli organów nadzoru pedagogicznego Dolnego Śląska i Saksonii, a zatem bezpośrednich uczestników i kreatorów procesu kształcenia, których kompetencje, doświadczenia i spostrzeżenia stanowiły podstawę do weryfikacji postawionych przez autorkę pytań.

Składająca się z czterech rozdziałów ma charakter teoretyczno-empiryczny. Rozdział pierwszy wprowadza czytelnika w problematykę polityki oświatowej, przedstawia definicje takich pojęć jak *polityka*, *oświata* i *polityka oświatowa*, a także ilustruje cele, uwarunkowania,

funkcje i obszary działań polityki oświatowej. Autorka omawia również rolę oświaty w polityce unijnej, miejsce polityki oświatowej w traktatach i aktach normatywnych Unii oraz narzędzia realizacji działań oświatowych na gruncie europejskim. Ponadto rozdział przedstawia i porównuje polski i niemiecki system oświaty oraz pokazuje formy współpracy w dziedzinie edukacji pomiędzy Polską a Niemcami oraz Dolnym Śląskiem a Saksonią.

Tematem drugiego rozdziału jest problematyka edukacji międzykulturowej na polsko-niemieckim pograniczu. Obok definicji, celów i form realizacji edukacji międzykulturowej, autorka zwraca uwagę na różnice między edukacją międzykulturową, wielokulturową, regionalną i obywatelską oraz na to, jaką rolę pełni edukacja międzykulturowa i regionalna w kreowaniu tożsamości społeczeństwa na pograniczu. Jednym z elementów rozdziału jest także prezentacja uwarunkowań historyczno-społecznych, kształtujących drogi rozwoju edukacji międzykulturowej na pograniczu polsko-niemieckim.

Rozdział trzeci przedstawia wyniki przeprowadzonych przez autorkę pod kątem polsko-niemieckiego kształcenia międzykulturowego analiz planów nauczania / podstawy programowej historii, geografii, wiedzy o społeczeństwie, języka kraju sąsiedniego i języka ojczystego oraz ankiet skierowanych do nauczycieli, uczniów i pracowników organów nadzoru pedagogicznego. Badania ukazują, iż działania, postanowienia i wytyczne podmiotów odpowiedzialnych za unijną i polsko-niemiecką politykę oświatową oraz kształcenie międzykulturowe nie znajdują spodziewanego odzwierciedlenia ani w rzeczywistości szkolnej, ani w kompetencjach międzykulturowych nauczycieli i pracowników administracji oświatowej po obu stronach granicy.

Podsumowujący rozprawę rozdział czwarty zawiera wnioski autorki wynikające z badań dotyczących edukacji międzykulturowej w dolnośląsko-saksońskim regionie przygranicznym. Pracę kończą rozważania i propozycje dotyczące opracowania stabilnych transgranicznych rozwiązań niezbędnych dla efektywnego nauczania międzykulturowego i regionalnego na pograniczu Dolny Śląsk-Saksonia.

Wrocław, 18.09.2017

Agneszka Lorman